

Financiële geletterdheid van jongeren

Aisa Amagir
Lerarenopleider economie aan de HvA

Promovendus aan het Kenniscentrum Onderwijs en opvoeding van de HvA
en aan de Universiteit van Amsterdam

Faculteit
Onderwijs en Opvoeding

PROGRAMMA

- Aanleiding
- Hoe bereiken we financiële geletterdheid?
- Wat werkt?: effectiviteit van financiële-educatieprogramma's voor jongeren

AANLEIDING

- *Iets meer dan één op de zes Nederlandse huishoudens (17,2%) heeft schulden (Kerckhaert & Ruig, 2013).*
- *Het aandeel jongeren (onder de 26 jaar) dat in de schulden zit wordt groter; van 9 procent in 2008 naar 15 procent in 2013 (Nibud, 2014).*
- *Van de thuiswonende mbo-studenten heeft 15% een schuld, van gemiddeld 700 euro, tegen 23% van de uitwonende mbo-studenten met een schuld van gemiddeld 2500 euro (Nibud, 2015).*

Toename en verbreding van de schuldenproblematiek door:

1. economische crisis;
2. onverantwoord financieel gedrag;
3. gebrekkige financiële vaardigheden;
4. verandering van het financiële landschap;
5. overheid verplaatst steeds meer financiële verantwoordelijkheden naar de burgers.

JONG GELEERD IS OUD GEDAAN

“ Adult behavior often goes back to behavior learnt as a child. This is just as true for, say, doing household chores as it is for handling money. Research also shows that adults who had received a sound financial education at younger age were better at managing their money than those who had not. So to be clear on this, to prevent future financial failures and problems, financial education with a special focus on children is needed” (Wellink, 2010).

FINANCIËLE GELETTERDHEID BEREIKEN DOOR FINANCIËLE EDUCATIE IN TE BEDDEN IN HET ONDERWIJSCURRICULUM?!

1. Onderwijscurricula die zich richten op de ontwikkeling van actief burgerschap.
2. Zelfstandigheid, vrijheid en verantwoordelijkheid.
3. Voorbereiding op financiële zelfredzaamheid als volwassene.

FINANCIËLE GELETTERDHEID: DEFINIËRING

*“Financial literacy is **knowledge** and **understanding** of **financial concepts** and **risks**, and the **skills**, **motivation** and **confidence** to **apply** such knowledge and understanding in order to make **effective decisions** across a range of **financial contexts**, to improve the financial well-being of individuals and society, and to enable participation in economic life” (OECD, 2014).*

ONDERZOEKSDOEL

Het doel van dit promotieonderzoek is te weten komen welke effecten financiële educatie heeft op de financiële geletterdheid van jongeren.

Met een focus op:

- inhoudelijke kennis van financiële concepten
- vaardigheden; en
- vooral de toepassing daarvan in alledaagse zaken.

De verwachting is dat door financiële educatie de financiële geletterdheid van jongeren wordt bevorderd.

STUDIE 1: SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW

Vragen

1. Wat is er bekend over de effectiviteit van financiële educatie programma's voor jongeren, welke lacunes zijn er?
2. Wat zijn kenmerken van effectieve financiële-educatieprogramma's voor jongeren die gericht zijn op “transfer” van persoonlijke financiële kennis, vaardigheden en attitudes.

WAT WERKT?

EFFECTIVITEIT VAN FINANCIËLE-EDUCATIEPROGRAMMA'S VOOR JONGEREN

Voorlopige resultaten (35 studies)

Effecten		Korte termijn		Lange termijn		Totaal	
		Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee
Uitkomstvariabelen							
Financiële kennis	Zelf-rapportage	6		1		7	
	Getoetst	20			3	20	4
Financieel gedrag	Feitelijk	2	3	1	1	3	4
	Zelf-rapportage	6	4			6	4
	Intentie	3				3	
Attitudes		4	5		1	4	6
Zelfvertrouwen		1	1	1		2	1

WAT WERKT?

KORTETERMIJNEFFECTEN VAN FINANCIËLE-EDUCATIEPROGRAMMA'S VOOR JONGEREN

- Financiële educatie heeft een positief effect op de financiële kennis van jongeren (Asarta et al, 2014; Batty et al, 2015; Bechetti et al, 2012; Borden et al, 2008, Bruhn et al, 2013; Butt et al, 2008; Harter et al 2009, 2010; Hinojosa et al, 2010; Luhrmann et al, 2015; Mandell, 2009; Posnanski et al, 2007; Romagnoli et al, 2013; Roos et al, 2005; Sherraden et al, 2011; Schug et al, 2006; Shim et al, 2010; Smith et al, 2011; Walstad et al, 2010).
- Studies die kijken naar de intentie tot goed gedrag en studies op basis van zelfrapportage over het eigen gedrag rapporteren positieve effecten (Anderson, 2013; Bruhn et al, 2013, Danes et al, 2007; Luhrmann et al, 2015; Varcoe et al, 2005).
- Studies die naar het feitelijk gedrag kijken van jongeren (sparen, omvang schulden etc.) geven een minder positief beeld.

WAT WERKT?

LANGETERMIJNEFFECTEN VAN FINANCIËLE-EDUCATIEPROGRAMMA'S VOOR JONGEREN

De studies naar **langetermijneffecten** van financiële educatie in het curriculum van het voortgezet onderwijs geven geen rooskleurig beeld.

- Mandell en Klein (2009) geven aan dat scholieren die het vak “personal finance” volgden in het VO geen beter gedrag vertoonden dan scholieren die het vak niet gevolgd hebben.
- Cole, Paulson en Shastry (2014) vonden geen verband tussen de door de staat verplichte financiële educatie en vermogensopbouw of schuldaflossingen op lange termijn .

Daar staat tegenover dat een aantal studies wel positieve veranderingen in gedrag hebben gevonden.

- Brown, Collins, Schmeiser en Urban (2014) geven aan dat studenten het goed doen en minder kans hebben op schulden bij strikte en consequente programma's en goed opgeleide leraren.

WAT WERKT?

DIDACTISCHE KENMERKEN VAN HET PROGRAMMA

Leerlingen leren meer en de kennis bekijft beter als ze de **verbindingen zien met hun eigen leven** en **actief deelnemen** aan het leerproces (Roberts, 2012).

‘Real world experiences’

1. Leerlingen take-home opdrachten meegeven zoals het maken van een huishoudbudget met de ouders (Bruhn et al, 2013) .
2. Leerlingen verschillende potentiële carrières laten onderzoeken, waarbij ze persoonlijke en financiële doelen moeten opstellen (Asarta, Hill, & Meszaros, 2014).
3. Leerlingen leren de werking van verschillende financiële producten Romagnoli en Trifilidis (2013).
4. Leerlingen laten werken met materiaal dat ingaat op de (nabije) toekomst (Smith et al, 2011).

WAT WERKT?

DIDACTISCHE KENMERKEN VAN HET PROGRAMMA

Leren door te doen

1. Interactieve werkvormen, van visuele lessen tot (simulatie)spellen (Mandell & Klein, 2009; Romagnoli & Trifilidis, 2013).
2. 'Hands-on' activiteiten zoals interactieve spellen en quizzes (Drever et al, 2015; Varvoe, 2005).
3. 'Live events' waarin leerlingen een fictieve rol krijgen toegewezen en worden gevraagd beslissingen te nemen (Carlin and Robinson, 2012).
4. Ervaringen verwerken en leren van zowel goede als slechte keuzes. Bijvoorbeeld, Second Life 3D online virtual world (Liu et al, 2011)

The Stock Market Game: In teams beheren leerlingen hypothetisch real-time virtuele (Internet-based) investeringen van \$100.000. Een simulatie van de beleggingsmarkt (Hinojosa et al. 2007).

WAT WERKT?

INHOUDELIJKE KENMERKEN VAN HET PROGRAMMA

- Financiële educatie geïntegreerd aanbieden binnen bestaande vakken, niet incidenteel maar structureel (Asarta et al, 2014; Bruhn et al, 2013; Romagnoli et al, 2013).
- De professionalisering van docenten (Asarta et al, 2014; Brown et al, 2014; Bruhn et al, 2013; Lührmann et al, 2012; Romagnoli et al, 2013).
- De betrokkenheid van ouders is belangrijk, in het bijzonder bij de vorming van attitudes (Bhattacharya & Gill, 2014; Bruhn et al, 2013; van Campenhout, 2015; Lusardi et al. 2010; Mandell, 2001).

BEPERKING VAN FINANCIËLE-EDUCATIEPROGRAMMA'S

Programmadesign blijkt vaak niet effectief te zijn in “transferring knowledge”!

Het begrip transfer kan worden omschreven als de invloed die eerder geleerde kennis en vaardigheden hebben op het gebruiken van die kennis en vaardigheden in nieuwe leer- en toepassingsituaties (Cormier & Hagman, 1987).

EINDE

